

ARBEIDSRETTE

DOM

Avsagt: 17. januar 2022

Saksnr.: 18/2021

Lnr.: AR-2022-2

Dommere: Tron Løkken Sundet
Eli Mette Jarbo
Marianne Jenum Hotvedt
Gerd Torkildson
Kim Nordlie
Mimi Bjerkestrand
Randi Løvland

Saken gjelder: Arbeid på lørdager

Norsk Radiografforbund

Advokat Kristine Slotnæs
Rettslig medhjelper: Cathrine Eide

mot

1. Arbeidsgiverforeningen Spekter
2. Aleris Røntgen AS

Advokat Tor Olav Carlsen
Rettslig medhjelper:
advokatfullmektig Agnes Inora Marie
Strøm Olsen

DOM

- (1) Spørsmålene i saken er om arbeid på lørdager inngår som del av normal arbeidstid etter overenskomsten for radiografer i Aleris, og om adgangen etter overenskomsten til å endre arbeidstidens plassering, omfatter lørdagsarbeid.
- (2) **Oversikt over relevant tariffregulering mellom partene**
- (3) Mellom Norsk Radiografforbund (NRF) og Aleris Røntgen AS (Aleris) er det inngått overenskomst for perioden 1. april 2020 – 31. mars 2022. Overenskomsten inngår som del B i avtalen mellom Unio og Spekter, som for øvrig omfatter Hovedavtale og overenskomsten del A.
- (4) Overenskomsten del B kapittel 2 har bestemmelser om arbeidstid og arbeidssted. Kapittel 2 har blant annet følgende bestemmelser av betydning for saken her:

«2.2 Normal arbeidstid

Arbeidstiden ved Aleris Røntgen er fra 08.00 – 15.30

2.3 Kvelds- og nattillegg

For arbeidstakere som arbeider turnus, skiftende arbeid fra dag til dag og/eller uke til uke, betales et tillegg, kr. 175,- pr. time for ordinært arbeid ut over normal arbeidstid, ref. pkt. 2.2 i Overenskomstens del B. Virkningsdato settes til 01.05.2018.

Faste variable tillegg knyttet til arbeidsytelse er pensjonsgivende.

2.4 Annen arbeidstid

Ved behov kan den ordinære arbeidstiden flyttes innenfor tidsrommet fra kl. 07.00 til kl. 21.00 mandag-torsdag og fra kl. 07.00 til kl. 19.00 fredag.

Det åpnes for at det i avtaleperioden kan forhandles om endringer i denne bestemmelsen ved den enkelte avdeling.»

- (5) **Oversikt over tariffhistorikken**
- (6) Aleris meldte seg inn i Spekter i 2008 og overenskomst med NRF ble første gang opprettet 4. november samme år. Punktene 2.2, 2.3 og 2.4 i overenskomsten av 1. april 2008 – 31. mars 2010 lød:

«2.2 Daglig arbeidstid

Arbeidstiden ved Sentrum Røntgeninstitutt er fra 08.00 – 15.30

2.3 Kvelds- og nattillegg

For arbeidstakere som arbeider turnus, skiftende arbeid fra dag til dag og/eller uke til uke, betales et tillegg, kr. 100 pr. time for ordinært arbeid mellom kl. 17.00 og kl. 07.00. Faste variable tillegg knyttet til arbeidsytelse er pensjonsgivende.

2.4 Annen arbeidstid

Ved behov kan den ordinære arbeidstiden flyttes innenfor tidsrommet fra kl. 07.30 til kl. 20.00. Hvis varsel om forskjøvet arbeidstid gis mindre enn tre dager i forvei, betales kompensasjon for forskjøvet arbeidstid med 75 % tillegg til ordinær lønn for den tid som faller utenom vedkommendes ordinære arbeidstid.»

- (7) Ordlyden i overenskomsten punkt 2.2 har stått uendret siden 2008, bortsett fra endringer i navnet på virksomheten. Overskriften ble endret fra «Daglig arbeidstid» til «Normal arbeidstid» i overenskomsten 2010–2012, uten at dette er nærmere kommentert. I oppgjøret i 2012 fikk overenskomsten punkt 2.3 den ordlyden den har i dag, slik at rett til tillegg ble knyttet til arbeid utover normal arbeidstid. Overenskomsten punkt 2.4 ble ved oppgjøret i 2012 endret blant annet med hensyn til hvilke tidspunkt og dager arbeidstiden kunne forskyves. Avsnittet om lokale forhandlinger om endringer kom også inn i dette oppgjøret. Bestemmelsen har ikke vært endret siden.
- (8) Samtidig som overenskomsten ble opprettet, ble det inngått særavtale for ansatte som var tilsatt før 1. desember 2008. Punkt 2 og 3 i særavtalen lød:

«2. Konvertering av labovertid for arbeidstakere som har tiltrådt i stilling før 1. desember 2008

Med virkning fra 01. desember 2008 gis et personlig tillegg på kr 300,- per time for pasientrettet arbeid (laboratoriearbeid) mellom kl. 16.00 og kl. 07.00. Alle tillegg etter overenskomstens Del B, pkt. 2.3, 2.4, og 2.5 bortfaller og erstattes med det personlige tillegget.

3. Daglig arbeidstid for arbeidstakere som har tiltrådt stilling før 1. desember 2008
Arbeidstiden ved Sentrum Røntgeninstitut er fra 08.00 – 15.30 mandag - fredag»

- (9) Hovedoppgjøret i 2010 endte i mekling. Særavtalen av 2008 ble ikke videreført, og det ble avtalt «utkjøp» av avtalen. Punkt 6 i Riksmeklerens møtebok hadde følgende ordlyd:

«Som kompensasjon for bortfall av tidligere særavtale gis et personlig tillegg på 150 kroner pr time for lab.rettet arbeid i tidsrommet 15.30–08.00, samt lørdag og søndag for arbeidstakere omfattet av særavtale inngått 4. november 2008.»

- (10) I samme oppgjør ble partene enige om en ny særavtale som skulle gjelde for alle ansatte. Følgende fremgår av Riksmeklerens møtebok punkt 7, Etablering av ny særavtale:

«Normal arbeidstid ved Curato Røntgen AS er 08.00–15.30 mandag til fredag. All arbeidstid utover dette tidsrom er å anse som ubekvem arbeidstid inntil normale arbeidstimer pr hverdag er nådd, øvrige timer er overtid.

a. Godtgjørelse skifttillegg og ubekvem arbeidstid:

Det gis et tillegg på 150 kroner pr. time for lab.rettet arbeid i tidsrommet 15.30–08.00, samt lørdag og søndag.

b. Godtgjørelse overtid:

Som punkt 3, men med tillegg på 50 kroner pr. time for lab.rettet arbeid.»

- (11) I oppgjøret i 2012 ble man enige om å oppheve punkt a i denne særavtalen, samtidig som overenskomsten punkt 2.3 fikk endrede bestemmelser om kvelds- og helgetillegg. Særavtalen falt bort i sin helhet i oppgjøret i 2014.
- (12) I januar 2013 inngikk partene en protokoll der tillegg for å arbeide kveld og natt ble definert som ubekvemstillegg, og det ble tydeliggjort når tillegget skulle betales. Av protokollen fremgikk blant annet følgende:
- «Partene er enige om følgende presiseringer:**
Kvelds- og nattillegg defineres som ubekvemstillegg og utbetales iht. gjeldende overenskomst med kr. 150,- pr. time – for alt ordinært arbeid utover normal arbeidstid. Med normal arbeidstid menes kl.0800–1530 mandag–fredag.
Utenom den tid overenskomstens pkt. 2.4 definerer som tilgjengelighetstid, kan det lokalt forhandles om annen tilgjengelighet iht. lokale behov.»
- (13) I oppgjøret i 2020 la arbeidsgiver frem tilbud om endringer i punktene 2.2 til 2.4. I henhold til tilbudet skulle det blant annet inntas en presisering i punkt 2.2 om at normal arbeidstid var fra mandag til fredag. Motytelsen skulle være at det ble uttrykkelig adgang til å forskyve arbeidstiden også på lørdager etter punkt 2.4. NRF aksepterte ikke tilbudet.
- (14) **Nærmere om tvisten**
- (15) Aleris er en privat virksomhet som driver røntgeninstitutter for bildediagnostikk i Norge. Driften er i hovedsak basert på avtaler med de regionale helseforetakene. Virksomheten har om lag 325 ansatte fordelt på 14 avdelinger. Aleris ble stiftet i 1977 under navnet Sentrum Røntgeninstitutt. I 2009 skiftet virksomheten navn til Curato Røntgen. I 2010 fusjonerte Curato med Center for Radiolog Research og Curato Røntgen Telemark. I 2016 skiftet virksomheten navn til Aleris Røntgen AS. Virksomheten blir i saken her omtalt som Aleris. NRF er en arbeidstakerorganisasjon for autoriserte radiografer og andre autoriserte faggrupper innenfor radiograf-/stråleterapi og nukleærmedisin.
- (16) Tvisten knytter seg til bruk av lørdagsarbeid. Omfang av og godtgjøring for lørdagsarbeid var frem til 2020 i hovedsak regulert i særavtaler inngått ved den enkelte avdeling. Aleris har sagt opp disse særavtalene. Ved et flertall av avdelingene dekkes behovet for lørdagsarbeid ved å forskyve arbeidstiden til den enkelte ansatte, slik at lørdagen blir inkludert i arbeidsuken, mot at det gis fri en annen ukedag. Enkelte avdelinger har inngått avtaler om gjennomsnittsberegning av arbeidstiden. Godtgjøring reguleres av overenskomsten.
- (17) NRF er av den oppfatning at det følger av overenskomsten at normal arbeidstid i Aleris skal legges i perioden mandag til fredag, og at eventuelt lørdagsarbeid krever særavtale.

Pålagt lørdagsarbeid er tariffstridig. Aleris syn er at normal arbeidstid etter overenskomsten punkt 2.2 ikke er begrenset til mandag til fredag, men omfatter alle ukedager.

- (18) Det har vært forhandlet mellom partene for å forsøke å løse uenigheten. I lokal protokoll 18. november 2020 mellom Aleris og NRF heter det:

«Arbeidsgiver gjennomgikk følgende i møtet:

...

Ordlyden i punkt 2.2 er prolongert for neste tariffavtaleperiode, frem til 2022. Ordlyden unntar ingen ukedager. Arbeidsgiver er derfor av den oppfatning at bestemmelsen ikke begrenser arbeidsgivers adgang til å beslutte arbeid på lørdager for radiografer. Adgangen for arbeidsgiver til å beslutte lørdagsarbeid for radiografene følger av ordlyden i gjeldende overenskomst, og har blitt praktisert slik i virksomheten siden 2008. Aleris Røntgen vil fortsette å planlegge for lørdagsarbeid blant radiografene, med grunnlag i gjeldende regulering av arbeidstid i virksomheten.

...

Ordlyden i punkt 2.3 er prolongert for neste tariffperiode, frem til 2022. Reguleringen i punkt 2.3 gjelder etter sin ordlyd kun for timer som faller utenfor kl. 08.00–15.30, alle ukedager.

Det fremgår imidlertid av protokoll av 11. januar 2013 som partene er enige om:

‘kveld og nattillegg defineres som et ubekvemstillegg og utbetales iht. gjeldende overenskomst med kr. 150,- pr. time – for alt ordinært arbeid ut over normal arbeidstid. Med normal arbeidstid menes kl. 08.00–15.30 mandag–fredag.’

Partene har siden 2013 praktisert arbeidstid slik at det skal utbetales ubekvemstillegg jf. B del punkt 2.3 for lørdagsarbeid.

Etter arbeidsgivers vurdering er det klart at Aleris Røntgen har adgang til å beslutte lørdagsarbeid for radiografer, forutsatt at de får utbetalt ubekvemstillegget på kr. 175 per time, jf. B del og protokoll av 2013.

Arbeidsgiver vurderer ikke arbeidstidsreglene slik at det må foreligge enighet mellom partene eller samtykke fra den ansatte til å utføre lørdagsarbeid. Arbeidsgiver viste også til at tidligere særavtaler som har regulert lørdagsarbeid ved ulike lokasjoner er sagt opp og ikke gjelder lenger. Det vises til møtoreferat fra 06.08.2020. De ansatte er forpliktet til å utføre arbeid etter den til enhver tid gjeldende arbeidsplan, så lenge den er fastsatt i medhold av Aleris Røntgens forpliktelser, både etter lov og tariffavtale. Arbeidsgiver viser til resignasjonsplikten og fredsplikt (Hovedavtalens § 12) mellom hovedoppgjør.

Arbeidsgiver viste også til partenes forpliktelse til konstruktivt samarbeide jf. Hovedavtalens § 28 og 29.

Norsk Radiografforbund har etter møtet anført følgende endringer og konkretisering av det som ble diskutert i møtet:

Punkt 2.2 omhandler normal arbeidstid, som vi har inntrykk av er enighet om, er mandag til fredag 0800 til 1530. Punkt 2.4 i b-delen (*Annen arbeidstid*) åpner for å forskyve arbeidstiden mellom 0700 og 2100 mandag til torsdag og 0700–1900 fredag. Dette definerer vår tilgjengelighetstid for arbeidsgiver. Lørdag (og søndag) omfattes ikke av disse tidspunktene, så NRF anser praksisen med forskyvning av arbeidsuken til å inkludere lørdag tariffstridig, med mindre man oppretter særavtale om det, hvilket er intensjonen bak overenskomstens punkt 2.4 hvor det fremgår at:

‘Ved behov kan den ordinære arbeidstiden flyttes innenfor tidsrommet 07.00 til kl. 21.00 mandag–torsdag, og fra kl. 07.00–19.00 fredag. Det åpnes for at det i avtaleperioden kan forhandles om endringer i denne bestemmelsen ved den enkelte avdeling.’

Arbeidsgiver viste i forhandlingsmøtet til protokoll datert 11. januar 2013, vedrørende nettopp dette tema, hvor det fremgår at ‘partene er enige om følgende presiseringer’:

‘Med normal arbeidstid menes kl. 0800–1530 mandag–fredag.’

Protokollen er signert Hilde Oline Brodshaug (for NRF) og Ane Fosmark (for daværende Curato Røntgen AS, nå Aleris Røntgen AS).

Sett i lys av dette og overenskomstens punkt 2.4 om 'annen arbeidstid' bare refererer til mandag til fredag, og ikke minst at det har foreligget særavtaler som har regulert lørdagsarbeid spesifikt i flere år, må det legges til grunn at den normale arbeidstiden det refereres til ikke omhandler lørdager. Dette er en indikasjon på at lørdagsarbeid, i fravær av særavtale, ikke kan anses som en del av den ansattes normale og avtalte arbeidstid.

Det foreligger også individuell[e] arbeidsavtaler hvor det i punktet 'Arbeidstid' fremgår at den 'offisielle kontortiden er ved normal arbeidstid fra klokken 08.00 til klokken 15.30, mandag til fredag.' Dette underbygger vår oppfatning om at lørdagsarbeid i utgangspunktet ikke kan anses som del av den avtalte arbeidstiden. Dette betyr at en slik forskyvning av arbeidstiden som Aleris har foretatt, har medført en endring i den enkelte ansattes avtalte og normale arbeidstid.

Selv om det kan argumenteres for at lørdag[...] reelt sett er den normale arbeidstiden til de ansatte siden de har arbeidet lørdager i flere år, er både tariffavtalen og arbeidsavtalen (for enkelte arbeidstakere) tydelige på at den avtalte arbeidstiden ikke inkluderer lørdag. Det forhold at partene inntil nylig har regulert lørdagsarbeid i lokale særavtaler, underbygger denne oppfatningen. Dersom lørdagsarbeid var del av de ansattes avtalte arbeidstid, ville det etter vårt syn ikke være nødvendig å regulere dette i lokale særavtaler. Følgen av det er etter vår oppfatning at en endring av arbeidstiden til å inkludere lørdag i stedet for en ukedag utgjør en så vesentlig endring at den faller utenfor arbeidsgivers styringsrett, og det vil vurderes erstatningskrav som en følge av dette.»

- (19) Det ble avholdt forhandlingsmøte mellom Spekter og Unio 29. januar 2021. Av protokollen fremgår blant annet:

«UNIO/NRF anførte:

...

NRF tolker del B pkt. 2.2 slik at normal arbeidstid skal legges i perioden mandag-fredag. Lørdagsarbeid går utover slikt arbeid arbeidsgiver kan pålegge i kraft av overenskomsten. Det kreves inngåelse av lokal særavtale for lørdagsarbeid.

Fra lokalt forhandlingsmøte gjennomført 18. november 2020 fremgår det av protokollen at Aleris Røntgen argumenterer for at lørdagsarbeid har vært praktisert i virksomheten. Det stemmer at radiografer har arbeidet lørdager i mange år, men da har arbeidet hatt sitt grunnlag i særavtale.

Ser man på del B pkt. 2.2 isolert, regulerer ikke bestemmelsen noe om lørdagsarbeid. Ser man på del B pkt. 2.4, reguleres ikke lørdagsarbeid der heller, når det gjelder plassering av annen arbeidstid. Det ble gjennomført et drøftingsmøte om samme problemstilling i januar 2013, der det fremgår av protokollen at partene er enige om at med normal arbeidstid menes perioden mandag-fredag. Pkt. 2.4 i del B ville ikke hatt praktisk betydning hvis arbeidsgiver ensidig kunne pålagt arbeid utenfor perioden mandag-fredag. Aleris Røntgen har betalt ubekvemstillegg for lørdagsarbeid, hvilket tilsier at de er innforstått med at dette utgjør arbeid utenom normal arbeidstid.

Praksis med særavtaler tilsier at Aleris Røntgen også er innforstått med at lørdagsarbeid må avtales. Snart i to år har det pågått forhandlinger i virksomheten om å få til en felles særavtale om lørdagsarbeid. Dette ville vært unødvendig dersom virksomheten kunne ilagt lørdagsarbeid ensidig.

...

Partene har lokalt holdt på med denne tematikken i mange måneder. Dette utgjør en uheldig situasjon i Aleris Røntgen, da radiografer bare får ubekvemstillegg utbetalt for lørdagsarbeid, og tidligere særavtaler har gitt bedre tillegg enn dette.

...

Spekter anførte:

Overenskomsten del B pkt. 2.2 gir en generell angivelse av normal arbeidstid som er definert å være mellom kl. 08:00–kl. 15:30, uten at det unntas noen dager. Ordlyden begrenser ikke

arbeidsgivers adgang til å fordele arbeidstid på ulike dager. Bestemmelsen om arbeidstid har stått uendret siden 2008, og arbeidsgiver har siden dette fordelt arbeidstiden på ukens dager. Adgangen til dette har ikke vært bestridt tidligere.

Diskusjon lokalt om lørdagsarbeid har knyttet seg til kompensasjonssatsen for lørdagsarbeid, ikke om adgangen til å planlegge for lørdagsarbeid. Arbeidstidsbestemmelsene i overenskomsten del B ble ikke endret i forbindelse med hovedoppgjøret 2020.

Bakgrunnen for inngåelse av særavtaler var opprinnelig behov for ekstraarbeid, utover grensene for alminnelig arbeidstid, grunnet et tidsavgrenset og særskilt behov for dette. De siste årene har inngåelse av særavtaler blitt gjort i den hensikt å regulere gjennomsnittsberegning av arbeidstiden, dette for å gi fleksibilitet slik at ansatte kan arbeide flere dager en uke, mot å jobbe færre dager en annen uke. Særavtalene regulerer organiseringen av arbeidstiden som følge av lørdagsarbeid, ikke adgang til lørdagsarbeid i seg selv.

Overenskomsten del B pkt. 2.3 regulerer ubekvemstillegg for arbeid som faller utenfor tidsrommet kl. 08:00–kl. 15:30, jf. protokollen fra januar 2013. Bakgrunnen for protokollen var å legge til rette for at det skulle utbetales ubekvemstillegg for arbeid utover tidsrommet kl. 08:00–kl. 15:30 mandag –fredag, dvs. blant annet lørdagsarbeid. Arbeidsgiver har praktisert overenskomsten del B i tråd med dette.

Videre oppfølging:

Partene kom ikke til enighet i forhandlingsmøtet. De er imidlertid enige om at denne saken reiser flere rettsspørsmål, og at de lokale parter må forsøke å løse saken.

...

Partene ble enige om å sette opp et tidspunkt for et nytt sentralt møte rundt medio februar 2021, for å oppsummere og diskutere det partene har kommet frem til ved lokal dialog.»

- (20) De lokale partene gjorde et nytt forsøk på å løse tvisten ved forhandlinger, uten å lykkes. Det ble deretter holdt et møte mellom Spekter og Unio 14. mai 2021. Partene kom ikke til enighet.
- (21) NRF tok ut stevning 13. juli 2021. Tilsvar ble gitt 6. september 2021. Hovedforhandling ble gjennomført 2. og 3. desember 2021. To partsrepresentanter og 8 vitner avga forklaring. Dom er avsagt etter fristen i arbeidstvistloven § 56 andre ledd på grunn av feriefravær.
- (22) **Partenes påstandsgrunnlag og påstander**
- (23) *Norsk Radiografforbund* har i korte trekk anført:
- (24) Lørdager er ikke normal arbeidstid etter overenskomsten punkt 2.2, og lørdagsarbeid omfattes heller ikke av arbeidsgivers ensidige endringsadgang for arbeidstid i overenskomsten punkt 2.4.
- (25) Ordlyden i punkt 2.2 gir isolert sett ikke et klart svar på tolkningsspørsmålet. Når bestemmelsene i punkt 2 leses i sammenheng tilsier likevel en alminnelig språklig forståelse at punkt 2.2 gjelder hverdager, det vil si at alminnelig arbeidstid er mandag til fredag. Bestemmelsenes oppbygging og system støtter NRFs forståelse.

- (26) Punkt 2.4 første ledd om adgangen til å forskyve arbeidstiden, gjelder mandag til fredag. Lørdag er ikke omfattet og er holdt utenfor arbeidsgivers styringsrett. Punkt 2.3 viser direkte til punkt 2.2 og omhandler hva det koster å gå utover den alminnelige arbeidstiden. Ubekvemstillegget etter punkt 2.3 er utbetalt for arbeid på lørdager. Dette tilsier at arbeidsgiver erkjenner at lørdager ikke er omfattet av den alminnelige arbeidstiden.
- (27) Tariffhistorikken støtter også saksøkers syn. Da overenskomsten ble inngått var dagarbeid på hverdager det naturlige utgangspunktet. I særavtalen som ble inngått samtidig med den første overenskomsten i 2008, la partene til grunn at arbeidstiden er fra mandag til fredag. Ordlyden i overenskomsten må forstås i lys av dette. Ifølge vitneforklaring fra daværende forbundsleder i NRF, Anna Pettersen, var presiseringen i særavtalen nødvendig for å komme i havn med overenskomsten.
- (28) I overenskomsten for perioden 2010–2012 ble «mandag til fredag» tatt inn i overenskomsten pkt. 2.2, i overensstemmelse med enighet som fremkom i Riksmeklerens møtebok. Det ble samtidig inngått en ny særavtale som videreførte presiseringen fra den tidligere særavtalen om at normal arbeidstid er fra mandag til fredag. Det er uklart hvorfor «mandag til fredag» falt ut i overenskomsten for 2012–2014. I protokollen fra 11. januar 2013 ble imidlertid partenes forståelse presisert på nytt. Den sentrale særavtalen ble også videreført for så vidt gjaldt presiseringen av hva som er normal arbeidstid.
- (29) Praksis mellom de lokale parter har betydning for tolkningen av overenskomsten. I denne sammenheng må det legges vekt på at dette er en overenskomst som bare gjelder for Aleris. Ved den enkelte avdeling i Aleris var arbeid på lørdager enten basert på frivillighet eller på lokale særavtaler. Dette underbygges både av partsforklaringer og vitneforklaringene. Behovet for helg- og kveldsarbeid har kommet som følge av en sterkt økende bruk av bildediagnostikk. Praksisen viser at arbeidsgiver har ment seg tariffrettslig forpliktet til å inngå avtaler om lørdagsarbeid. Gjennomgang av utvalgte særavtaler som har vært inngått gjennom årene viser at de ikke bare har handlet om kompensasjon, men også har vært avtaler om arbeid på lørdager. Fast og langvarig praksis har derfor gitt grunn til å tro at det forelå en felles forståelse av bestemmelsene. Hvis Aleris har hatt en annen oppfatning, måtte de ha klargjort dette, jf. ARD-2005-116 avsnitt 51.
- (30) Etter at partene ikke kom til enighet om en sentral særavtale i 2019, valgte arbeidsgiver å si opp alle lokale særavtaler. Av protokoll fra drøftingsmøte om oppsigelse av særavtalene ved avdelingen i Stavanger, fremgår det at Aleris ønsket å si opp alle de lokale særavtalene og etablere en felles plattform for videre diskusjon om helgearbeid. En slik plattform er

ikke etablert og arbeidsgiver har i ettertid ensidig pålagt lørdagsarbeid. Dette er svært inngripende når det gjelder sentrale arbeidsvilkår som arbeidstid og lønn.

- (31) Arbeidsreglement, personalhåndbok og individuelle arbeidsavtaler støtter opp om NRFs tariff forståelse. I arbeidsreglement datert 24. november 2009 fremgår det at vanlig arbeidstid er fra kl. 08.00 til kl. 15.30 mandag til fredag. I utskrift fra personalhåndbok fra Curato Røntgen angis at daglig arbeidstid er fra kl. 08.00 til kl. 15.30 mandag til fredag. Det finnes en rekke arbeidsavtaler, i hvert fall avtaler som var inngått frem til 2013, hvor mandag til fredag er angitt som normal arbeidstid. Saksøkte kan ikke høres med at arbeidstiden i arbeidsavtalen var generell for alle ansatte i Aleris, og at radiografenes arbeidstid fulgte av henvisningen til overenskomsten. Det er ingenting i disse dokumentene som tilsier at arbeidstakerne skulle forstå at de også kunne bli pålagt lørdagsarbeid.
- (32) Også andre tidsnære bevis støtter opp under NRFs forståelse. Prosessen med å få på plass en sentral særavtale om økt tilgjengelighet og kompensasjon for dette som pågikk i 2019 er et eksempel på dette.
- (33) NRF har derfor ikke utvist passivitet som får betydning for tolkningen av avtalen. Radiografene i Aleris formulerte allerede i januar 2021 en felles skriftlig protest mot det de anså som en endret tariff forståelse fra arbeidsgiver. Dette må ses i sammenheng med at NRF mente å ha en felles tariff forståelse med arbeidsgiver frem til 2020.
- (34) NRFs syn innebærer ikke nødvendigvis at det ikke kan jobbes på lørdager, men det må skje etter avtale og ikke ensidig pålegg fra arbeidsgiver. På denne bakgrunn er arbeidsgivers ensidige pålegg om lørdagsarbeid tariffstridig og denne organiseringen av arbeidet må avsluttes.
- (35) Saken gjelder både en tolkningstvist og et tariffbrudd. Arbeidsgiver har sagt opp alle særavtaler og deretter pålagt lørdagsarbeid i kraft av styringsretten. Dette er svært inngripende beslutninger rettet mot sentrale sider ved arbeidsforholdet. Arbeidsgiver har plikt til å gjenopprette en tariffmessig tilstand ved å avslutte alle ordninger med pålagt arbeid på lørdager for medlemmene i NRF. Det foreligger derfor særlige grunner for å pålegge saksøkte å dekke NRFs sakskostnader, jf. arbeidstvistloven § 58.
- (36) Det er nedlagt slik påstand:

«1. Lørdagsarbeid er ikke en del av «normal arbeidstid» for radiografer iht. Overenskomstens pkt. 2.2.

2. Lørdagsarbeid omfattes ikke av arbeidsgivers ensidige endringsadgang for arbeidstiden for radiografer som Overenskomsten åpner for iht. pkt. 2.4.

3. Aleris Røntgen AS har opptrådt tariffstridig ved å pålegge radiografer ved Aleris Røntgen AS lørdagsarbeid.

4. Aleris Røntgen AS er tariffmessig forpliktet til å avslutte alle ordninger med pålagt arbeid på lørdager for radiografer ved Aleris Røntgen AS.

5. Aleris Røntgen AS betaler Norsk Radiografforbunds saksomkostninger i sin helhet, herunder inkludert forsinkelsesrenter.»

- (37) *Arbeidsgiverforeningen Spekter og Aleris Røntgen AS* har i korte trekk anført:
- (38) Spørsmålet i saken er om overenskomsten del B mellom Aleris og NRF er til hinder for at arbeid på lørdager kan inngå i den normale arbeidstiden. Den reelle problemstillingen i saken er at NRF ønsker bedre betalt for lørdagsarbeid.
- (39) Ordlyden i overenskomsten punkt 2.2 er klar og helt generell. Det er ikke tvil om hva partene har ment å avtale. Arbeidsgiver ønsket mest mulig fleksibilitet. Vitneforklaring fra Odd Halvard Ulvan, avdelingsleder i Trondheim, bekrefter at forhandlingene i 2008 handlet om arbeidstid og lønn, og at det ikke ble avgrenset mot arbeid på lørdager.
- (40) Tariffhistorikken støtter opp om den klare ordlyden. NRF har to ganger forsøkt å få inn en avgrensning av normal arbeidstid i overenskomsten punkt 2.2, uten å lykkes. At daglig arbeidstid ble angitt til «mandag–fredag» for en gruppe arbeidstakere i særavtale i 2008, underbygger forståelsen av at selve overenskomsten omfatter alle dager.
- (41) Heller ikke i 2010 førte NRFs krav om å avgrense punkt 2.2 frem. At begrensningen til mandag–fredag var inne i et egenredigert utkast til overenskomst for 2010–2012 kan ikke forstås som annet enn en inkurie. Det finnes ikke støtte for en slik endring i forhandlingsforløpet eller i Riksmeklerens møtebok fra august 2010.
- (42) Protokollen 11. januar 2013 handlet om ubekvemstillegg for ordinært arbeid i helg. Spørsmålet var når man skulle få godt betalt, utenfor normal arbeidstid kl. 08.00–15.30 mandag–fredag.
- (43) Arbeidsgivers tilbud i forhandlingene i 2020 om å ta inn begrensningen mandag–fredag, hang sammen med et samtidig krav om utvidet adgang til å forskyve arbeidstiden etter punkt 2.4 første punktum.
- (44) Overenskomsten punkt 2.3 handler om kompensasjon for arbeid på kveld og natt. I særavtalen av 2008 ble tiden for kompensasjon utvidet med én time. Tidsrommet ble ytterligere utvidet i forbindelse med «utkjøpet» av særavtalen i 2010. I overenskomsten 2012–2014 kom henvisningen til normal arbeidstid etter punkt 2.2 inn, dvs. at det skal betales høyere kompensasjon for all tid utenom normal arbeidstid.

- (45) Overenskomsten punkt 2.4 første punktum gir arbeidsgiver ensidig rett til å forskyve arbeidstiden innenfor angitte tidsrom mandag–fredag. Dersom det er behov for å forskyve arbeidstiden på lørdager, eller utover tidspunktene som første ledd åpner for, må det skje etter forhandlinger med NRF, i henhold til punkt 2.4 andre punktum.
- (46) I overenskomsten 2012–2014 ble tidspunktene for forskyvning av arbeidstiden etter punkt 2.4 første punktum innsnevret. Arbeidsgiver aksepterte dette i bytte mot avtaleadgangen i punkt 2.4 andre punktum. Slike avtaler kan inngås lokalt og passer godt for driftsmodellen til Aleris.
- (47) Partene presiserte forståelsen i protokollen av 2013 og dette har siden vært lagt til grunn i en rekke lokale avtaler. NRF har ikke tidligere bestridt denne praksisen og punkt 2.4 andre punktum har vært praktisert slik det var ment.
- (48) Dersom NRF vinner frem med sin forståelse av punkt 2.2 vil det ikke være adgang til å avtale lørdagsarbeid. En særavtale om lørdagsarbeid vil være i strid med overenskomsten, og etter Hovedavtalen § 15 er særavtaler som strider mot overenskomsten, ikke bindende. Konsekvensen for Aleris vil være dramatisk.
- (49) Praksisen som påberopes er verken fast, entydig eller langvarig. Spekter som overordnet tariffpart, har ikke vært kjent med lokal praksis som skulle begrense ordlyden i punkt 2.2. Det er inngått en rekke ulike avtaler lokalt for å dekke lokale behov, avhengig av innretningen av driften ved de ulike avdelingene. Det jobbes ikke på lørdager dersom man klarer seg med mandag–fredag.
- (50) Særavtalene ble sagt opp i 2020 fordi man hadde et ønske om å starte «med blanke ark». Forsøk på å få etablert en generell avtale om gjennomsnittsberegning av arbeidstiden strandet fordi de økonomiske kravene fra NRF var for høye. I henhold til partsforklaring fra administrerende direktør i Aleris, Arvid Austgulen, finnes det ikke lenger særavtaler, men det finnes fortsatt noen avtaler om gjennomsnittsberegning.
- (51) Arbeidsreglement, personalhåndbok og arbeidsavtaler har ikke betydning for forståelsen av overenskomsten. Det som er fremlagt, er uansett ikke til støtte for NRFs syn. Arbeidsreglementet som saksøker har lagt frem gjaldt for administrativt personale i morselskapet Curato AS. I arbeidsreglementet for Curato Røntgen av 8. april 2010, er mandag–fredag ikke spesifisert.

- (52) Også arbeidsavtalene er generelle for alle ansatte. Avtalene som er inngått med radiografer viser til overenskomsten, og det vil dermed være overenskomstens regulering av arbeidstid som gjelder.
- (53) Det er under enhver omstendighet ikke grunnlag for å tilkjenne sakskostnader. Saken er en ren tolkningstvist og det er ikke grunnlag for å fravike hovedregelen om sakskostnader i arbeidstvistloven § 58.
- (54) Det er nedlagt slik påstand:
- «De saksøkte frifinnes.»**
- (55) **Arbeidsrettens merknader**
- (56) *Arbeidsretten* er kommet til at de saksøkte må frifinnes, og vil bemerke:
- (57) Hovedspørsmålet i saken er om overenskomsten punkt 2.2 skal forstås slik at arbeid på lørdager ikke er å anse som «normal arbeidstid». Saksøker har videre lagt ned påstand om at arbeidsgivers ensidige adgang til å forskyve arbeidstiden etter overenskomsten punkt 2.4 ikke gjelder for lørdager.
- (58) Praksis mellom partene, arbeidsavtaler og arbeidsreglementer kan ha bidratt til forventninger og en oppfatning om at daglig arbeidstid i Aleris er 08.00 til 15.30 mandag til fredag. Økning i bruken av kvelds- og helgearbeid har kommet gradvis og har variert mellom de ulike avdelingene. Problemstillingen som Arbeidsretten må ta stilling til er imidlertid hvordan overenskomsten er å forstå når det gjelder adgang til å pålegge lørdagsarbeid.
- (59) Overenskomsten punkt 2.2 lyder:
- «2.2 Normal arbeidstid
Arbeidstiden ved Aleris Røntgen er fra 08.00 – 15.30»**
- (60) Punkt 2.2 gir ikke alene svar på tolkningsspørsmålet. Ordlyden er i seg selv klar, i den forstand at den ikke inneholder noen begrensning med hensyn til hvilke ukedager som omfattes. Sett i sammenheng med andre bestemmelser i overenskomsten og praksis mellom partene kan likevel avtaleteksten fremstå som mer åpen.
- (61) Ordlyden har ikke vært endret siden opprettelsen av overenskomsten i 2008. Det første spørsmålet blir om det er forhold rundt opprettelsen av overenskomsten som kan kaste lys over tolkningstvisten.

- (62) Protokollen fra forhandlingene om opprettelsen inneholder ikke informasjon av betydning. Samtidig med overenskomsten ble det inngått en særavtale, med enkelte særlige bestemmelser for dem som var ansatt på tidspunktet for opprettelse av overenskomsten. Punkt 3 i denne særavtalen lød:

**«3. Daglig arbeidstid for arbeidstakere som har tiltrådt i stilling før 1. desember 2008
Arbeidstiden ved Sentrum Røntgeninstitut er fra 08.00–15.30 mandag-fredag.»**

- (63) Anna Pettersen, som var forbundsleder i NRF og involvert i forhandlingene om overenskomsten i 2008, trakk i sin vitneforklaring frem at det var tøffe forhandlinger og at særavtalen partene ble enige om var avgjørende for å komme i mål. Hun hadde en klar oppfatning om at mandag–fredag var arbeidstiden i Aleris, men kunne ikke forklare hvorfor ordlyden i overenskomsten punkt 2.2 ikke gjenspeiler dette. Etter hennes oppfatning var ikke lørdagsarbeid tema i forhandlingene. Odd Halvard Ulvan, nåværende avdelingsleder for Aleris' avdeling i Trondheim, var den som undertegnet forhandlingsprotokollen på vegne av NRF i 2008. I sin vitneforklaring bekreftet han Anna Pettersens oppfatning om at det var tøffe forhandlinger, og at særavtalen var nødvendig for å få overenskomsten på plass. Etter hans oppfatning ble ikke arbeid på lørdager ekskludert i overenskomsten fra 2008, selv om også han mente at lørdagsarbeid ikke var del av forhandlingene. Hilde Brodshaug var også med i forhandlingene for NRF i 2008, og har forklart at lørdagsarbeid ikke var en del av tariffavtalen. Det var ingen diskusjon om begrensning av arbeidstiden til mandag–fredag, antakelig fordi de ansatte alltid hadde jobbet slik. Begrensningen mandag–fredag kom inn i særavtalen fordi den skulle regulere betaling for kveld og helg.
- (64) Vitneforklaringene gir ikke noen entydig bidrag til forståelsen av overenskomsten punkt 2.2. Særavtalen var åpenbart avgjørende for å få etablert overenskomsten, og begrensningen mandag–fredag kom kun inn i særavtalen for en avgrenset gruppe arbeidstakere. Dette kan tyde på at det var et bevisst valg at begrensningen ble holdt utenfor overenskomsten, og at man med den valgte ordlyden i punkt 2.2 ønsket å utvide rammene for arbeidstiden i forhold til praksis fra før overenskomsten ble opprettet.
- (65) Tariffhistorikken for øvrig bekrefter at det har vært en bevissthet hos partene med hensyn til hva som reguleres i særavtale, og hva som tas inn i overenskomsten. I tariffoppgjøret i 2010 fremmet NRF krav om at angivelsen av mandag–fredag som normal arbeidstid skulle tas inn i overenskomsten punkt 2.2, uten å nå frem. I samme oppgjør ble det gitt kompensasjon for bortfall av særavtalen fra 2008. Samtidig ble det etablert en ny, sentral

særavtale for alle ansatte. Angivelsen av mandag–fredag som normal arbeidstid ble tatt inn i innledningen til denne særavtalen, som for øvrig omhandlet tillegg for ubekvem arbeidstid, skifttillegg og overtid. Formuleringene i avtalen tyder først og fremst på at den handlet om kompensasjon og at mandag–fredag er angitt for å gi en ramme for når det skulle betales ulempe-, skift- og overtidstillegg.

- (66) Arbeidsretten finner ikke å kunne vektlegge den fremlagte overenskomsten for 2010–2012 der mandag–fredag var kommet inn i punkt 2.2. Partene har ikke funnet et undertegnet eksemplar av denne overenskomsten. Endringen er markert med rød skrift, men er ikke egentlig innarbeidet. Versjonen har nærmest karakter av å være et arbeidsdokument hvor man har forsøkt å oppdatere avtaleteksten med endringer man hadde drøftet, men den fremstår ikke som et omforent uttrykk for det partene ble enige om. Tilføyelsen har ikke holdepunkter i andre bevis, verken i dokumentene knyttet til forhandlinger og mekling eller i vitneforklaringer. NRF har vist til at tilføyelsen var i overensstemmelse med enighet som fremkom i Riksmeklerens møtebok. Det som fremkom der omhandlet imidlertid ikke overenskomsten, men etablering av ny særavtale. Det er heller ingen opplysninger i saken om hvorfor mandag–fredag ikke var inne i overenskomsten for 2012–2014. Det er sannsynlig, som Spekter har anført, at tilføyelsen var en inkurie.
- (67) NRF har anført at punkt 2.4 første setning om adgangen til å forskyve arbeidstiden, kun gjelder mandag til fredag, og at dette har betydning for avgrensningen av «normal arbeidstid» etter punkt 2.2. Det er nedlagt påstand om at lørdagsarbeid ikke omfattes av arbeidsgivers ensidige endringsadgang for arbeidstiden etter punkt 2.4.
- (68) Overenskomsten punkt 2.4 har overskriften «Annen arbeidstid» og omhandler arbeidsgivers adgang til å forskyve arbeidstiden innenfor nærmere angitte rammer. Ved tariffoppgjøret i 2012 fikk bestemmelsen den ordlyden den har i dag. Rammene ble endret ved at det uttrykkelig ble angitt at forskyvningsadgangen gjaldt mandag til fredag, med en time utvidet tid mandag til torsdag og en time kortere tid på fredag. Samtidig ble det tatt inn et nytt andre punktum som åpnet for lokale forhandlinger om endringer i bestemmelsen. Selv om lørdag ikke er nevnt, kan ikke Arbeidsretten se at angivelsen av dager i punkt 2.4 kan bidra til tolkningen av punkt 2.2. Det er naturlig å forstå punkt 2.4 slik at arbeidsgivers adgang til å ensidig forskyve arbeidstiden kun gjelder innenfor rammene i første punktum, mens det kreves forhandlinger for avvikende arbeidstid på alle tidspunkt utenom dette, enten det skulle gjelde lørdag eller en annen dag. Det fremgår av eksemplene på lokale særavtaler som er fremlagt i saken, at mange av dem nettopp gjelder

forskyvning av arbeidstiden på ukedagen og/eller på lørdag og søndag med hjemmel i punkt 2.4 andre punktum.

(69) NRF har anført at også overenskomsten punkt 2.3 og punkt 2.5 støtter opp om deres forståelse av punkt 2.2. Det må skilles mellom spørsmålet om hva som er normal arbeidstid og spørsmålet om kompensasjon. Bestemmelsene i punkt 2.3 og 2.5 er først og fremst knyttet til kompensasjon og kan som sådan ikke få avgjørende betydning når det gjelder forståelsen av punkt 2.2. Punkt 2.3 gjelder tillegg for kvelds- og helgearbeid, som skal betales for arbeid utover den normale arbeidstiden etter punkt 2.2. At dette tillegget også skal ha blitt betalt for arbeid på lørdager kan ikke forstås som en erkjennelse fra arbeidsgivers side av at lørdag er utenom den normale arbeidstiden etter punkt 2.2. Punkt 2.5 regulerer overtidarbeid.

(70) Til støtte for sitt syn viser saksøker til at det er inngått en rekke lokale særavtaler ved de forskjellige avdelingene i Aleris, som etter saksøkers oppfatning viser at arbeidsgiver har ment seg tariffrettslig forpliktet til å inngå avtaler om lørdagsarbeid. NRF anfører at dette er en langvarig, omfattende og entydig praksis som må kunne tillegges særskilt betydning fordi overenskomsten bare gjelder en enkelt virksomhet. Spørsmålet er om disse særavtalene kan kaste lys over hva tariffpartene har ment å avtale.

(71) Gjennomgangen av de lokale særavtalene som er lagt frem i saken gir et blandet bilde. Noen gjaldt kompensasjon for arbeid på kveld og i helger. For eksempel ble det inngått en avtale ved avdeling Telemark i 2010 om pasientrettet arbeid, med blant annet følgende bestemmelse:

«MR-undersøkelser som utføres ved Curato Røntgen Telemark mellom kl. 15:30 og 22:00 på hverdager og 08:00-16:00 lør- og søndager, avlønnes i henhold til denne avtalen. Dette honoreres med 175 kroner per undersøkelse som blir utført. Alt arbeid utenfor disse tidspunktene skal avtales i hvert tilfelle med avdelingsleder.»

(72) Andre avtaler gjaldt utvidet arbeidstid på hverdager og i helger, ofte med henvisning til overenskomsten punkt 2.4. Et eksempel på en slik avtale er fra avdeling Porsgrunn i 2018, hvor det blant annet fremgikk:

«Partene er enige om at ordinært arbeid kan flyttes innenfor tidsrommet kl. 07.30 til kl. 22.00 mandag –torsdag, 07.00–19.00 på fredag, samt kl. 07.30-15.00 lørdag.»

(73) Fra avdeling Sarpsborg er det lagt frem en rekke avtaler om gjennomsnittsberegning. I avtalen fra 2018 fremgikk blant annet:

«Det inngås herved avtale om gjennomsnittsberegning av den ordinære arbeidstiden ved Aleris Røntgen avd. Sarpsborg.»

Dette innebærer at det blir utarbeidet arbeidsplan med arbeid seks dager (7.5t) sammenhengende den ene uken, for deretter normalt å arbeide en firedagers uke uken etter.»

- (74) Det er også flere avtaler med kombinert formål, for eksempel gjennomsnittsberegning av arbeidstiden og produksjonsavlønning i helger. Et eksempel er fra avdeling Trondheim fra 2019. Avtalen inneholdt blant annet følgende bestemmelse:
- «I påvente av en sentral avtale om gjennomsnittsberegnet arbeidstid inngår Partene lokalt i Trondheim herved en avtale om gjennomsnittsberegning av arbeidstiden - jf. Aml. § 10-5 (2). Arbeidet som utføres på lørdag i en gjennomsnittsberegning blir nå en del av den ordinære arbeidstiden og ikke like belastende som overtidsarbeid. For å sikre drift og økonomi bygger Avtalens godtgjøring i denne omgang på den tidligere produksjonsavlønningen som ble gitt ved frivillig overtid på lørdager.»**
- (75) De fleste særavtalene har hatt relativ kort varighet og er gjennomgående konkret begrunnet i økt produksjonsbehov på grunnlag av avtaler med de regionale helseforetakene.
- (76) Slik Arbeidsretten ser det har målet for avtalene primært vært å utvide arbeidstiden på hverdager og å sikre godtgjøring for arbeid utover normal arbeidstid etter punkt 2.2. De fleste avtalene har involvert arbeid på lørdager, men uten at de nødvendigvis har hatt som hovedformål å gi hjemmel for lørdagsarbeid.
- (77) Praksis mellom partene kan ved tolkningstil tjenest som bevis for partenes tariff forståelse. Dette vil særlig kunne gjelde der praksisen har vært langvarig, entydig, av et visst omfang og har bidratt til å etablere en felles forståelse mellom partene. Som hovedregel vil det være praksis mellom tariffpartene som kan tillegges slik vekt, eventuelt kan det få betydning hvis tariffpartene har vært kjent med lokal praksis. Et eksempel fra Arbeidsrettens praksis finnes i ARD-2000-39. I den saken ble lokal praksis tillagt avgjørende vekt, selv om tariffpartene på sentralt nivå ikke var kjent med praksisen. Det var imidlertid langvarig og entydig praksis på et område der ordlyden i overenskomsten var taus.
- (78) Arbeidsretten vil bemerke at eksemplene på lokale avtaler som er lagt frem i saken her, ikke dokumenterer en entydig og konsekvent praksis med hensyn til tolkningsspørsmålet. Avtalene omhandler en rekke ulike forhold knyttet til regulering av arbeidstid og godtgjøring for ubekvem arbeidstid. Mange har kort varighet og er åpenbart inngått for å løse konkrete, kortvarige behov.
- (79) Med en klar ordlyd som også har støtte i tariffhistorikken, finner ikke Arbeidsretten å kunne tillegge den lokale avtalepraksisen betydning for forståelsen av overenskomsten

punkt 2.2 og 2.4 når det gjelder arbeidsgivers adgang til å pålegge eller avtale lørdagsarbeid.

- (80) Når saken ligger slik an kan heller ikke individuelle arbeidsavtaler, arbeidsinstrukser eller reglement tillegges betydning for tolkning av overenskomsten.
- (81) På denne bakgrunn må de saksøkte frifinnes. Det er da ikke grunnlag for å tilkjenne sakskostnader.
- (82) Dommen er enstemmig.

SLUTNING

De saksøkte frifinnes.

Sakskostnader tilkjennes ikke.

Tron Løkken Sundet
(sign.)

Eli Mette Jarbo
(sign.)

Marianne Jenum Hotvedt
(sign.)

Mimi Bjerkestrand
(sign.)

Kim Nordlie
(sign.)

Gerd Torkildson
(sign.)

Randi Løvland
(sign.)

Rett utskrift bekreftes: